

VALTIONEUVOSTON ASETUS SAIMAANNORPAN SUOJELEMISEKSI TEHTÄVISTÄ KALASTUSRAJOITUKSISTA

1. Pääasiallinen sisältö

Maa- ja metsätalousministeriö esittää, että valtioneuvosto antaisi kalastuslain (379/2015) 59 §:n 1 momentin nojalla asetuksen, jolla kielletään saimaannorpan keskeisillä elinalueilla norpalle kaikkein vaarallisimpien kalanpyydysten ja kalastustapojen käyttö kokonaan. Lisäksi kiellettäisiin 15.4.–30.6 välisenä aikana kuuttien selviytymisen kannalta vaarallisten verkkopyydysten käyttö. Asetuksella turvattaisiin saimaannorppakannan kasvu lajin suojelustrategian mukaisesti ja edistettäisiin lajin suotuisan suojelutason saavuttamista.

2. Tausta ja nykytila

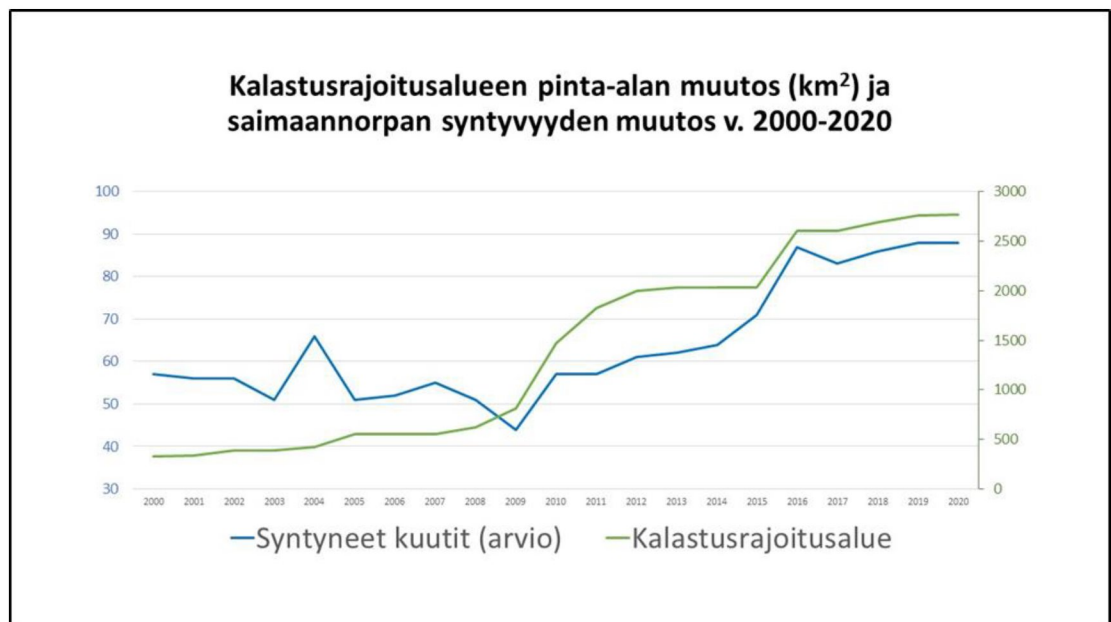
Saimaannorppakanta on kasvanut 2000-luvulla noin 240 yksilöstä noin 420-430 yksilöön. Vuosina 2015–2020 kannan kasvu on ollut keskimäärin 5,6%. Lajin suojelustrategian tavoitteena on, että saimaannorppakanta kasvaa vakaasti ja kannan koko, rakenne ja esiintymisalue saavuttavat suotuisan suojelun tason. Välitavoitteena oli, että saimaannorpan talvikanta kasvaa vähintään 400 yksilöön vuoteen 2025 mennessä. Välitavoite saavutettiin 6 vuotta etujassa.

Saimaannorppa on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi lajiksi. Se kuuluu luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla annetun luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) liitteenä 4 olevalle uhanalaisten lajien listalle ns. erityisesti suojeltavana lajina. Saimaannorppa kuuluu lisäksi Euroopan unionin neuvoston direktiivin 92/43/ETY, annettu 21 päivänä toukokuuta 1992, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (jäljempänä luontodirektiivi) liitteen II yhteisön tärkeinä pitämiin eläin- ja kasvilajeihin, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita (Natura 2000 -verkosto). Saimaannorppa on lisäksi luontodirektiivin liitteen IV a tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamista edellyttävä laji, jonka lisääntymis- ja leviämisaikojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä.

Saimaannorppakannan keskeisiä uhkatekijöitä ovat ilmaston lämpeneminen, kalanpyydyskuolleisuus sekä kannan pieni koko ja pirstaleisuus. Kuolleena löydettyjen saimaannorppien kuolinsyyt ovat vuosina 2016-2020 olleet pesäkuolleisuus 30,2 %, kalanpyydyskuolleisuus 19,4 % ja muu kuolleisuus 50,4 %. Kalanpyydyskuolleisuuteen on laskettu mukaan norpat, joiden kuolinsyyksi on todettu tukehtuminen.

Vuodesta 2016 alkaen kalastajalla on ollut kalastuslain perusteella ilmoitusvelvollisuus kalanpyydykseen jääneestä saimaannorppasta. Vuosina 2016-2020 havaittu vuosittainen kalanpyydyskuolleisuus on ollut noin 1,5 % kannan kokoon suhteutettuna. Vastaava luku oli vuosina 2010-2015 2,0 %, vuosina 2005–2009 2,1 % ja vuosina 2000-2005 2,5 %. Suhteellinen havaittu kalanpyydyskuolleisuus on siten laskenut ja nykytasolla se on mahdollistanut viime vuosina suojelustrategian kasvutavoitetta suuremman saimaannorppakannan kasvunopeuden.

Kalanpyydyskuolleisuutta on pyritty vähentämään kalastusta säätelemällä sekä normien että sopimusten nojalla jo pitkään. Viime vuosikymmenen aikana kalastusrajoitukset ovat tiukentuneet ja niitä koskevat alueet ovat kasvaneet huomattavasti. Keväällä 2009 verkkokalastuskieltoalue oli sopimusten nojalla pinta-alaltaan noin 700 km² ja huhtikuun alussa 2011 jo noin 1 800 km². Tällä hetkellä voimassa oleva asetus (VNa 259/2016) ja sopimukset muodostavat yhtenäisen 2770 km² kalastusrajoitusalueen. Verkkokalastuskieltoaluetta on laajennettu sen mukaan kuin norppa on levittänyt takaisin entisille esiintymisalueilleen (kuva 1). Alue on nelinkertaistunut kymmenessä vuodessa ja myös alueen laajentuminen kertoo norppakannan myönteisestä kehittämisestä.

Kuva 1. Kalastusrajoitusalueen koon ja syntyvyyden kehitys 2000–2020 (Tiedot: Metsähallitus, luontopalvelut)

Viimeisimmät kalastusrajoitukset on asetettu sekä valtioneuvoston asetuksen että vesialueen omistajien ja kalatalousviranomaisen välisten sopimusten nojalla. Voimassa oleva valtioneuvoston asetus eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla (259/2016) on annettu keväällä 2016 ja sen voimassaolo päättyy 14.4.2021. Se on voimassa 2557 km² alueella.

Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on tehnyt yhteensä 248 sopimusta kalastuksen rajoittamiseksi vesialueen omistajien tai erityisen oikeuden haltijoiden kanssa saimaannorpan suojelemiseksi. Sopimusalueen pinta-ala on tällä hetkellä yhteensä 2394 km². Eli suurin osa asetusalueesta on ollut katettuna sopimuksilla ja verkkokalastuskieltoasetuksen avulla on varmistettu alueen yhtenäisyys, koska muun muassa osa alueen osakaskunnista on toimimattomia. Sopimuksien avulla on

sitoutettu vesialueen omistajia saimaannorpan suojeluun. Lisäksi sopimuksilla on pystytty lisäämään rajoitusaluetta joustavasti uusien pesäpaikkojen ympärille vuosittain ilman, että asetusta on tarvinnut muuttaa.

Kalastusrajoitusalueen pinta-alan merkittävät laajentumiset vuosina 2011 ja 2016 sekä rajoitusalueen yhtenäistäminen aukottomaksi ovat vähentäneet saimaannorppien pyydyskuolleisuutta sekä lisänneet kannan kasvunopeutta ja syntyvyyttä. Uusilla pesimäalueilla vapaaehtoinen sopimusmenettely on turvannut kuuttien elossa säilymisen. Ympärivuotinen pyydystyypirajoitus eli vaarallisimpien pyydysten käyttökielto on osoittautunut toimivaksi ja aikuisia norppia on jäänyt kalanpyydyksiin harvoin. Yhtenäisen aukottoman rajoitusalueen muodostaminen pesimäalueille ja niiden välisille liikkumisalueille on ollut onnistunut toimenpide.

Syntyneiden kuuttien määrään suhteutettuna kuuttien havaittu kalanpyydyskuolleisuus on laskenut. Kevään ja alkukesän verkkokalastuskiellon vaikutuksesta kuuttien kuolleisuus kalanpyydyksiin on vähentynyt, mutta osa kuolleisuudesta on siirtynyt verkkokalastuksen rajoitusajalta heinäkuulle. Vuosien 2016-2020 aikana heinäkuussa kuoli verkkoon keskimäärin kaksi kuuttia vuodessa. Rajoitusalueella ei ole havaittu kuolleen yhtään kuuttia tai aikuista norppaa verkkokalastuskiellon (15.4.-30.6.) aikana.

Voimassa olevat kalastusrajoitukset ovat hyvin selkeästi varmistaneet saimaannorppakannan kasvun ja siten toimivuutensa saimaannorpan suojelun näkökulmasta. Kalastajille ne ovat kuitenkin aiheuttaneet saalismenetyksiä ja pyydyskustannuksia sekä osakaskunnille valvonta- ja tiedotustarpeita. Kalastusrajoitukset vaikuttavat etenkin niiden lajien pyyntiin, joilla on taloudellista merkitystä ja jotka ovat saaliina haluttuja, kuten kuha, muikku ja ahven.

Kaupallisille kalastajille talousarviossa käytettävissä olevat korvausvarat eivät ole alueen laajentumisen vuoksi ja siten kalastajien määrän kasvamisen vuoksi pystyneet korvaamaan saalismenetyksiä. Vapaa-ajankalastuksen osalta kalastusrajoitukset ovat kohdistuneet erityisesti vesialueen omistajan luvalla tapahtuvaan kalastukseen ja saaliin pyyntiin lähiruuan hankinnan näkökulmasta.

3. Keskeiset tavoitteet ja ehdotukset

Kalastusrajoitusten tavoitteena on turvata saimaannorppakannan kasvun jatkuminen. Esityksen keskeisenä ehdotuksena on rajoittaa saimaannorpan keskeisillä elinalueilla sellaisten pyydysten ja kalastustapojen käyttöä, jotka ovat tutkimus- ja seurantatulosten perusteella erityisen haitallisia saimaannorppille. Esitetyllä valtioneuvoston asetuksella kiellettäisiin kaikki verkkokalastus Saimaalla saimaannorpan poikasten keskeisillä liikkumisalueilla vuosittain 15.4. – 30.6. välisenä aikana muikkuverkkokalastusta lukuun ottamatta. Lisäksi kiellettäisiin saimaannorppalle kaikkein vaarallisimpien pyydysten käyttö kokonaan. Kalastusrajoitusten sisältö säilyisi asetuksessa pääasiassa samana kuin aikaisemmassa asetuksessa.

Asetukseen kuitenkin lisättäisiin kielto madaltaa verkkoja pystylankojen avulla muualta kuin verkkoliinan päistä. Verkkoa ei täten saisi pussittaa eli puohteuttaa edes yk-

sittäisillä langoilla, koska tällainen verkko kasvattaa saimaannorpan takertumisen riskiä. Pakoaukollisten norppaturvallisten rysien käyttö sen sijaan sallittaisiin ja niiden käyttöön ei tarvitsisi jatkossa hakea poikkeuslupaa.

Suurin muutos suhteessa nykytilaan tulisi rajoitusalueen laajuuden osalta. Asetusalueen pinta-alaksi esitetään todettujen norpan pesintöjen perusteella 2800 km². Lisäys nykyiseen sopimus- ja asetusalueeseen olisi verkkokalastuskiellon osalta noin 30 km² ja voimassa olevaan asetukseen 243 km².

Asetuksen verkkokalastuskiellon tavoitteena on erityisesti varmistaa kuuttien selviytymisen kannalta mahdollisimman turvalliset elinolosuhteet niiden ensimmäisten elinkuukausien aikana sekä edistää saimaannorpan selviytymistä lajina ja sen kannan säilyttämistä elinkykyisenä. Muiden pyydysrajoitusten tavoitteena on kieltää norpalle kaikkein vaarallisimpien pyydysten käyttö, jotta erityisesti lisääntymiskykyiset naaraat saadaan suojeltua sivusaaliskuolleisuudelta.

Esityksellä pyritään mahdollistamaan edellytykset kalastukselle ympärivuotisesti sekä kaupallisen kalastuksen että vapaa-ajankalastuksen osalta. Kalastus mahdollistaa alueelta pyydetyn kotimaisen kalan saatavuuden kotitalouksiin, kauppoihin ja ravintoloihin. Etenkin kuhan ja ahvenen sekä muikun osalta kalastusrajoitusten sisältö määrittelee näiden lajien saaliiksi saamisen mahdollisuuksia. Koska kyseessä on taloudellisesti merkittävimmät lajit alueella, on kalastusrajoitusten sisällössä otettu huomioon näiden lajien pyyntimahdollisuudet, mutta kuitenkin vain siten, että turvataan saimaannorppakannan myönteinen kasvu myös tulevaisuudessa.

Asetuksen tavoitteen voidaan lähtökohtaisesti katsoa toteutuvan sellaisilla alueilla, joilla on voimassa kalastuslain 60 §:n mukainen vapaaehtoinen sopimus kalastuksen rajoittamisesta. Asetus ei näin ollen koskisi näitä alueita. Yhdenvertaisuuden kannalta on siten oleellista, että kaikille esitetyn asetusalueen osakaskunnille on tarjottu yhtäläinen mahdollisuus tehdä vapaaehtoinen sopimus, tai että tällainen mahdollisuus tullaan tarjoamaan. Sopimuksen sisällön tulee vastata annettavaa asetusta, jotta suojelutavoitteet toteutuvat.

Esitetyt kalastusrajoitukset olisivat voimassa 14.4.2026 saakka.

4. Yksityiskohtaiset perustelut

4.1. Valtuussäännös

Asetus annettaisiin kalastuslain (379/2015) 59 §:n ensimmäisen momentin nojalla.

Kalastuslain 59 §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan kieltää tietynlaisen pyydyksen tai kalastustavan käyttäminen tietyllä vesialueella ja antaa yksityiskohtaisia säännöksiä pyydysten käyttöajoista, jos se luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla uhanalaiseksi määritellyn eläinlajin elinvoimaisena säilymiseksi ja lajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi on tarpeen.

Saimaannorppa sisältyy luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla annetun luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) liitteenä 4 olevalle uhanalaisten lajien listalle ns. erityisesti suojeltavana lajina.

4.2. Perustelut pykälittäin

1 § Soveltamisala

Asetusta sovellettaisiin saimaannorpan suojeluun sen keskeisillä elinalueilla. Asetuksen avulla pyritään vähentämään kalanpyydyksiin tapahtuvaa sivusaaliskuolleisuutta lajin elinvoimaisena säilyttämiseksi ja suotuisan suojelutason saavuttamiseksi.

Perustuslakivaliokunta totesi kalastuslain muuttamista koskevaa hallituksen esitystä 29/2010 koskevassa lausunnossaan 20/2010, ettei asetuksen mukaista kieltoa voida säätää sellaiselle vesialueelle, jonka osalta rajoituksista on jo erikseen sovittu viranomaisten ja omistajan tai erityisen oikeuden haltijan kesken, koska kiellon säätämiselle ei tällöin ole perustetta. Asetus tulisi näin ollen voimaan ainoastaan niissä osissa saimaannorpan keskeisiä elinalueita, joiden osalta ei ole voimassa suojelun tavoitteen turvaavia, viranomaisen ja omistajan tai erityisen oikeuden haltijan väliseen kalastuslain 60 §:ssä tarkoitettuun sopimukseen perustuvia, kalastuksen rajoituksia. Voimassa olevan kalastuslain 60 § vastaa sisällöltään edellisen kalastuslain (286/1982) 37 a §:ää, jonka säätämisen yhteydessä perustuslakivaliokunta antoi edellä mainitun lausunnon.

2 § Kielletyt pyydykset

Asetuksella esitetään rajoitettavaksi pääpiirteissään samojen pyydysten käyttöä kuin aikaisemmalla valtioneuvoston asetuksella ja sopimuksilla. Jo useita vuosia voimassa olleet pyydystekniset rajoitukset on todettu toimiviksi ja rajoitukset ovat vähentäneet tehokkaasti etenkin aikuisten norppien pyydyskuolemia.

Riimuverkkojen käyttö kiellettäisiin jatkossakin, samoin vahvalankaisten verkkojen käyttö. Verkkojen madaltaminen pystylangoilla eli ns. puohteutus kiellettäisiin jatkossa. Tällä estetään epäselvyyksien syntyminen verkkojen sallituissa rakenteissa. Verkkoliinon ominaisuuksia säätelällä pyritään estämään etenkin sukukypsien norppien takertumista verkkoihin ja sen seurauksena tapahtuvia hukkumiskuolemia.

Katiskoiden nielurajoittimet estävät tehokkaasti norppien sivusaaliskuolleisuutta, sillä asianmukaisilla nielurajoittimilla varustettuihin katiskoihin ja mertoihin ei juuri lainkaan tapahdu kuolemia. Koska katiskan nielu voi antaa periksi ja laajentua suuremmaksi norpan pyrkiessä pyydyksen sisälle, on katsottu tarpeelliseksi määrittää asetuksen sanamuoto sellaiseksi, että katiskan tai merran nielu ei saisi venytettäessään olla leveydeltään yli 150 mm. Esitetty 150 mm olisi siten maksimileveys nielulle kaikissa olosuhteissa.

Rysän osalta sallittaisiin jatkossakin sellaisten päältä suljettujen rysien käyttö, jotka on tehty nielun osalta norppaturvallisiksi. Lisäksi sallittaisiin norppaturvalliset päältä suljetut rysät, joissa on molemmissa katetun etupesän nurkissa vähintään 70 cm:n le-

vyiset pakoaukot saimaannorppien pääsemiseksi pois pyydyksestä. Myös pakoaukollisissa rysissä tulisi olla nielurajoittimet. Sallimalla pakoaukolliset rysät edistetään saimaannorppatuvallisten pyydysten käyttöä Saimaalla ja vähennetään poikkeuslupien myöntämisen tarvetta selvästi norppaturvallisten pyydysten osalta. Koska kyseessä on pakoaukkojen vuoksi vain osittain päältä suljettu rysä, on katsottu tarpeelliseksi määrittää pyydys sallituksi selkeästi ja samalla määrittää pakoaukoille koko.

Verkkokalastuskiellon voimassaoloaika säilyisi ennallaan 15.4-30.6, mutta ei koskisi lainkaan solmuväliltään alle 22 millimetriä olevia muikkuverkkoja. Verkkokalastuskielto on asetettu suojelemaan etenkin kuuttien eloonjäämistä.

3 § Saimaannorpan keskeiset elinalueet

Saimaannorpan poikasten keskeisinä elinalueina pidettäisiin pesinnän perusteella muodostuvaa aluetta, jossa todetun poikaspesän ympärille on muodostettu viiden kilometrin säde. Pesien ympärille muodostetut suoja-alueet on yhdistetty yhdeksi yhteiseksi alueeksi ja myös lahtialueet on sisällytetty alueeseen.

Saimaannorppakannan kasvaessa se on levittäytynyt takaisin aiemmin autioituneille luontaisille elinalueille, joilla se myös lisääntyy. Lisääntymisen jatkumisen turvaaminen luontaisella elinalueella on Saimaannorpan suojelestrategian mukainen tavoite. Rajoitukset tultaisiin ulottamaan jatkossa mm. Puruveden eteläosiin, Rantasalmen ja Joroisten Haapaselälle, Luonterin ja Lietveden välille Hepovirtaan, Kuparovirtaan ja Linnunpäänselälle, sekä Paasselän eteläosiin. Saimaannorppa on levittäytynyt edellä mainituille alueille viimeisen viiden vuoden aikana. Lisäksi asetusalueeseen on sisällytetty saimaannorpan suojelemiseksi perustetut Natura-alueet.

Aluerajaukset ilmenevät erillisistä karttaliitteistä. Asetusaluetta voidaan tarvittaessa laajentaa sopimuksilla, kun saadaan uutta lisätietoa poikaspesien sijainnista ja niitä ilmenee asetuksen voimassa ollessa asetusalueen ulkopuolelle.

Keskeisiä elinalueita eivät säännöksen 2 momentin mukaan ole 1 momentissa tarkoitettulla alueella sijaitsevissa saarissa olevat sisäjärvet ja lammet. Näillä vesialueilla kalastusrajoitusten ei siten olisi tarpeen tulla voimaan.

4 § Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan 15.4.2021.

Esityksen taustalla olevan kalastuslain 60 §:n valtuutussäännöksen mukaan kielto voidaan antaa enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Kalastusrajoitusten vaikutusten seurannan ja jatkosuunnittelun kannalta on tärkeää, että rajoitukset ovat voimassa riittävän kauan, jotta niiden vaikutuksia voidaan arvioida. Asetus olisi tästä syystä voimassa enimmäisajan, eli 14.4.2026 saakka. Lisäksi on tarkoituksenmukaista, että asetuksen voimassa oloajassa otetaan huomioon kalastuslain 60 §:n nojalla tehdyt sopimukset saimaannorpan suojelemiseksi.

5. Asian valmistelu

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 17.10.2019 laajapohjaisen työryhmän, joka sai tehtäväkseen arvioida saimaannorpan suojelemiseksi asetettujen kalastusrajoittamistoimenpiteiden riittävyyttä ja vaikutuksia sekä laatia ehdotuksia kalastussäännösten kehittämiseksi. Työryhmän tuli selvittää ja esittää myös muita toimenpiteitä, joilla saimaannorpan sivusaalisuolleisuutta kalanpyydyksiin voidaan vähentää. Esityksissä tuli ottaa huomioon ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys sekä pyrkiä kalastus- ja suojeluintressin yhteensovittamiseen. Työryhmä luovutti raporttinsa maa- ja metsätalousministerille 21.1.2021. Työryhmän esitykseen sisältyi eräviä mielipiteitä.

Maa ja metsätalousministeriö järjesti yhdessä kolmen Saimaan alueen maakuntaliiton kanssa Saimaannorppa ja kalastus –keskustelutilaisuuskierroksen syksyllä 2020. Kierroksen tarkoituksena oli kuulla vaki- ja loma-asukkaiden näkemyksiä ja kokemuksia saimaannorpan suojelemiseksi tehdyistä kalastusrajoituksista. Lisäksi kerättiin tietoa kalastusrajoitusten vaikutuksista ja toimivuudesta sekä kuultiin kehittämissuhteita. Keskustelutilaisuudet järjestettiin viidellä paikkakunnalla: Rääkkylä, Rantasalmi, Puumala, Taipalsaari ja Punkaharju (25.8.-3.9.2020). Tilaisuuksiin osallistui kaiken kaikkiaan lähes 200 keskustelijaa ja niissä käytettiin menetelmänä Erätauko-dialogia. Keskustelujen teemana oli kalastusrajoitusten sisältö ja niiden alueellinen ulottuvuus.

Lisäksi Etelä-Savon maakuntaliitto teki työryhmän toimeksiannosta laajan verkkokyselyn saimaannorpan suojelemiseksi tarvittavista kalastusrajoituksista. Kyselyyn saivat vastata vesialueen omistajien ohella kaikki halukkaat eli myös muualla kuin saimaannorpan esiintymisalueella asuvat henkilöt. Sekä keskustelutilaisuuksien että verkkokyselyn aineisto oli työryhmän käytössä.

Esitetty asetus on laadittu työryhmän esitykseen pohjautuen virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä.

Asetusluonnoksesta pyydettiin lausunnot x taholta 1.2.2021 päivätyllä kirjeellä. Lausunnot saatiin xx kpl.

6. Asetuksen vaikutukset

Asetuksella voimaansaattavat kalastusrajoitukset ovat keskeinen keino erittäin uhanalaisen saimaannorpan säilymisen varmistamiseksi ja lajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi.

Edellisellä viisivuotiskaudella voimassa olleet kalastusrajoitukset toimivat hyvin ja varmistivat kannan kasvun 5,6 % vauhdilla. Esitetyt rajoitukset kiristävät rajoituksia edelleen, koska rajoitukset tulevat voimaan entistä laajemmalla alueella. Lisäksi edellisen asetuksen aikana syntyneet kuutit tulevat synnytyksikään kasvattaen kantaa. Vaikka vuosien välillä on vaihtelua lumiolosuhteissa, kuten on ollut aikaisempien vuosien aikana, voidaan asetuksen avulla arvioida kannan jatkavan kasvua nopeudella, joka nykyisellä asetuksella on saavutettu.

Asetusalueen laajentuminen kymmenessä vuodessa nelinkertaiseksi kertoo myös saimaannorppakannan myönteisestä kehityksestä. Esitetyn asetuksen voidaan arvi-

oida jatkavan tätä kehitystä ja voidaan olettaa, että viiden vuoden päästä tarkasteluun tuleva alue on suuruudeltaan nyt esitettyä suurempi.

Esitetyn asetuksen avulla toteutettaisiin myös luontodirektiivin 12 artiklan 4 kohdan vaatimusta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavia suojelutoimenpiteitä sen varmistamiseksi, että tahattomalla pyydystämällä ja tappamisella ei ole merkittävää kielteistä vaikutusta direktiivin liitteen IV a lajeihin. Asetuksella arvioidaan olevan merkittäviä positiivisia vaikutuksia sekä ympäristönsuojelun että EU:n luontodirektiivin vaatimusten tehokkaan voimaansaattamisen näkökulmasta.

Saimaan alue tuottaa yli kolmanneksen Suomen sisävesien kaupallisen kalastuksen saaliin arvosta ja alueella kalastaa 190 kaupallista kalastajaa, joista 40 on ykkösryhmän kalastajia. Kalastusrajoitukset vaikuttavat kaupallisessa kalastuksessa saaliin ympärivuotiseen toimitusvarmuuteen, saalishuippuihin ja sitä kautta kalastajahintoihin. Kalastusrajoitukset estävät verkkokalastuksen kevään ja alkukesän aikana ja taloudellisesti kannattava avorysäkalastus ei ole mahdollista norppien aiheuttamien saalimenetysten ja häiriön vuoksi. Verkkojen ja avorysien käyttö olisi tehokasta kevätaikaisessa ahvenen, hauen, kuhan ja särkikalajien pyynnissä. Alueen ravintoloilla on suuri kysyntä lähellä pyydetylle kalalle, joista kuhan, hauen ja ahvenen osalta ei pystytä täyttämään kysyntää.

Kaupallisen kalastuksen ahvensaaliista verkoilla saadaan hieman alle 70 %. Tärkein pyyntiaika on kesä-syyskuu, jolloin saadaan 60 % saaliista. Esitetty verkkokalastuskielto estäisi kalastuksen kevään ja alkukesän aikana, mutta mahdollistaisi heinäkuussa kalastuksen korkean kysynnän aikana. Verkoilla pyydetty ahven on suuri kokoista ja siitä saatava hinta keskimääräistä korkeampi. Verkkokalastuskiellon jatkaminen heinäkuun ajaksi vähentäisi kaupallista ahvenen pyyntiä sekä Saimaan ahvensaalista sekä kulutusta.

Vapaa-ajankalastusta harrastaa Saimaalla arviolta 49 000 henkilöä. Luvusta puuttuu satunnaisesti alueella kalastavat, joilla ei ole kiinteistöä alueella. Vapaa-ajankalastajien saaliista puolet saadaan erilaisilla verkoilla. Saimaannorpan suojelemiseksi asetetut rajoitukset kohdistuvat voimakkaimmin verkko- ja koukkukalastukseen vähentäen eniten vesialueen omistajan lupaan perustuvia kalastusmahdollisuuksia ja saalista verkkokieltoaikana. Rajoitukset vähentävät omistajaoikeuksilla tapahtuvaa passiivisten pyydysten käyttöä ja lisäävät omistajaoikeuksilla tapahtuvaa aktiivikalastusta sekä yleiskalastusoikeuksiin perustuvaa kalastusta.

Kalastusrajoitukset vähentävät kalastusta, saalista ja itsepyydetyn kalan käyttöä erityisesti verkkokalastuskiellon aikana. Rajoitukset lisäävät pyydyskustannuksia sekä vähentävät hauen, kuhan ja ahvenen saalista. Ympärivuotiset rajoitukset estävät rajoitusalueella lähes kokonaan lahnan pyynnin sekä mateen ja hauen koukkupyynnin. Nykyiset rajoitukset ohjaavat vapaa-ajankalastusta norppaturvalliseen kalastukseen, kuten katiska- ja vapapyyntiin keväällä ja alkukesällä. Vapaa-ajankalastuksen muikkusaaliista lähes 100 % kalastetaan muikkuverkoilla avovesikaudella. Esitetyt rajoitukset eivät rajoittaisi muikun pyyntiä. Muikun vapaa-ajankalastukseen ei ole olemassa verkoille vaihtoehtoja pyydystä.

Kalastuslain 61 §:llä on luotu järjestelmä, jonka mukaan vesialueen omistajalla tai erityisen oikeuden haltijalla on oikeus täyteen korvaukseen 61 §:n nojalla säädettyjen

kalastusrajoitusten aiheuttamista merkityksellisistä haitoista. Koska suuri osa kieltoalueesta on ollut pitkään vapaaehtoisten kalastusrajoitussopimusten piirissä ja sopimusmenettelyä on tarkoitus jatkaa, jolloin kalastusoikeuden haltijat saavat sopimuksen mukaisen korvauksen, voidaan kalastuslain 61 §:n nojalla korvattavan haitan todennäköisyys arvioida pieneksi.

Käytännössä korvauksensaantimahdollisuus saattaisi realisoitua joidenkin kaupallisten kalastajien osalta. Kalastuslain 61 §:n kolmannen momentin mukaan oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole sellaisesta haitasta, josta haitankärsijä on oikeutettu korvaukseen jonkin muun lain tai sopimuksen nojalla. Kaupallisille kalastajille on Saimaan alueella luotu tukijärjestelmä, josta he voivat hakea korvausta norpansuojelun kaupalliselle kalastukselle aiheuttamista taloudellisista haitoista, eikä oikeutta korvaukseen niiltä osin ole. Koska kalastusrajoitusalue kasvaa, tulevat kuitenkin Saimaan alueen kaupallisten kalastajien tukijärjestelmän kulut kasvamaan, koska alueella on entistä enemmän kaupallisia kalastajia.

Taloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä, vesialueen omistajille tai erityisen oikeuden haltijoille mahdollisesti syntyvien haittojen kannalta on lisäksi huomioitava kalastuslain 47 § poikkeuslupasäännös. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sen nojalla myöntää siirtoistutusta, kalanviljelytoimintaa, tutkimustyötä, kalastusperinteen ylläpitämistä, kalataloudellisten velvoitteiden toimeenpanemista tai hyödyntämistä taikka muuta kalavarojen käyttöön ja hoitoon liittyvää tarkoitusta varten perustellusta syystä poikkeusluvan kielletyn kalastustavan, pyyntimenetelmän tai kalastusvälineen käyttöön tai kiellettyä ajankohtana kalastamiseen. Säännöksen mukainen mahdollisuus antaa poikkeuslupa koskisi siten myös nyt ehdotetun asetuksen mukaisia kalastusrajoituksia. Niiltä osin, kuin poikkeuslupia mahdollisesti myönnettäisiin, korvauksensaantimahdollisuutta ei luonnollisesti olisi.

Mahdolliset korvaushakemukset ja niiden käsittelyyn liittyvät toimet aiheuttanevat elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukselle työtä. Vapaaehtoiisiin kalastusrajoitussopimuksiin, niiden perusteilla maksettaviin korvauksiin, tai korvausten suuruuteen asetusehdotuksella ei ole välittömiä vaikutuksia. On perusteltua, että sopimusta tarjotaan kaikille asetusalueen kalastusoikeuden haltijoille. Täten asetusalueen laajuus vaikuttaa maksettavien sopimuskorvausten kokonaismäärään. Valtion talousarviossa vuodelle 2021 on maa- ja metsätalousministeriön momentille 30.40.40 varattu määräraha kalastusrajoitussopimuksista aiheutuviin kustannuksiin (sopimuskorvaukset), mutta määräraha ei ole riittävä. On todennäköistä, että sopimuskorvauksiin asetusalueella tarvitaan noin 675 000 euron vuotuinen määräraha, kun sopimuskorvauksena maksetaan 2,5 euroa ha/vuosi aikaisemman 1,7 euroa/ha sijasta. Sopimuskorvaukset ovat pysyneet tarkistamatta 1980-luvulta saakka ja saimaannorppa ja kalastus –työryhmä esitti niiden suuruuden tarkistamista edellä esitettyyn euromäärään.

7. Laintarkistus